

УДК 342.95

К.О. ЧУМАК, Харківський національний університет внутрішніх справ

ПОРЯДОК ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ключові слова: провадження у справах про адміністративні правопорушення, пенсійне законодавство

Притягнення суб'єктів до відповідальності за порушення пенсійного законодавства ґрунтується як на нормах матеріального, які, як правило, закріплюють відповідні склади адміністративних проступків, так і процесуального права, якими регламентується порядок (процедура) здійснення провадження по справі. Адміністративно-юрисдикційні провадження полягають у розгляді адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення (а щодо державних службовців – і про дисциплінарні проступки) у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими органами (посадовими особами), які наділені правом розглядати такі спори та накладати адміністративні стягнення [1, с.494].

Адміністративне провадження, в тому числі у справах про адміністративні правопорушення, досліджувалося такими правниками, як: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Ю.О. Тихомиров, Д.М. Бахрах, С.В. Ківалов, І.П. Голосніченко та інші. Однак ці правники розглядають проблематику провадження у справах про адміністративні правопорушення переважно у загальному аспекті, тобто без співвіднесення її з конкретною категорією адміністративних правопорушень. У свою чергу, провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства хоча й вбирає у себе загальні ознаки провадження по

адміністративних справах, проте також має і власні особливості, обумовлені об'єктом правопорушення, а також специфікою функціонального призначення суб'єктів, які його здійснюють. Тож метою даної статті є дослідження порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства. Її новизна полягає в дослідженні провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою ряд послідовних дій уповноважених органів (посадових осіб), а в деяких випадках – інших суб'єктів, які відповідно до норм адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на залучення правопорушників до відповідальності і забезпечення виконання винесеної постанови [2, с.222–223].

Призначення провадження в справах про адміністративні правопорушення, в тому числі у сфері пенсійного законодавства, розкривається через завдання, на виконання яких воно спрямоване, а саме: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [3].

Наявність чіткого порядку провадження по адміністративних справах є з одного боку логічним продовженням конституційної норми про те, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4]; а з іншого – виступає важливою гарантією прав і свобод осіб, по відношенню до яких це провадження здійснюється, тобто воно є запорукою того, що суб'єкта буде притягнуто до відповідальності тільки повноважним (компетентним) суб'єктом після всебічного, об'єктивного, повного та неупередженого дослідження ним усіх мо-

ментів по справі, і тільки після доведення вини особи.

Відповідно до статті 244-2 Кодексу про адміністративні правопорушення України, органи Пенсійного фонду України розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушеннями законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (стаття 165-1) та з перешкоджанням уповноваженим особам Пенсійного фонду України у проведенні перевірок (стаття 188-23). Від імені органів Пенсійного фонду України розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право Голова правління Пенсійного фонду України, його заступники, начальники головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві, Севастополі та їх заступники, начальники управлінь Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах та їх заступники [3]. Право пенсійного фонду розглядати справи про адміністративні порушення у сфері їх відання передбачене й іншими нормативно-правовими актами, зокрема: законом «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», в якому у статті 106 закріплено, що виконавчі органи Пенсійного фонду накладають на посадових осіб, які вчинили правопорушення, адміністративні стягнення у встановлених законодавством випадках [5]; закон «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Положенням про Пенсійний фонд України, де записано, що ПФУ за наявності законних підстав може порушувати в установленому законом порядку питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [6, 7]; Положенням про головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та Положенням про управління Пенсійного фонду

України в районах, містах і районах у містах, у нормах яких встановлено, що застосовувати фінансові санкції, адміністративні стягнення, передбачені законом. Начальник Управління у встановленому порядку розглядає справи про адміністративні правопорушення і накладає адміністративні стягнення згідно з законодавством, виносить рішення про застосування фінансових санкцій [8, 9].

Зауважимо, що не слід ототожнювати посадових осіб Управлінь пенсійного фонду, які мають повноваження щодо розгляду справ про адміністративні порушення у сфері пенсійного законодавства з посадовими особами, які мають права складати протоколи про ці адміністративні правопорушення. Адже остання категорія суб'єктів є значно ширшою і включає більший перелік посадових осіб відповідних Управлінь пенсійного фонду України. Право складати протоколи про адміністративні правопорушення, як правило, зазначається у відповідних посадових інструкціях. Так, в управліннях Пенсійного фонду України в районах, містах і районах у містах правом складання протоколів про адміністративні проступки наділені – начальники відділів (управлінь) надходження доходів, персоніфікованого обліку та інформаційних систем, їх заступники, а також спеціалісти, до посадових обов'язків яких входить здійснення контролю за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду України, проведення перевірок платників страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування або які уповноважені на проведення таких перевірок у встановленому порядку. У головних управліннях Пенсійного фонду України в Автономній республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі – начальники відділів (управлінь) надходження доходів, персоніфікованого обліку та інформаційних систем, контрольно-ревізійного відділу, їх заступники, а також спеціалісти цих структурних підрозділів, до посадових обов'язків яких входить здійснення контролю за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду України, проведення перевірок платників страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

або які уповноважені на проведення таких перевірок у встановленому порядку.

Відповідно до чинного законодавства адміністративне стягнення, в тому числі за порушення пенсійного законодавства, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення. В разі виявлення такого порушення однією з вищезазначених компетентних посадових осіб складається протокол про адміністративне правопорушення – це фактично є початковим етапом у процесі порушення відповідного провадження. Загальні вимоги щодо оформлення зазначених протоколів містить стаття 256 КУпАП. Так, у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання [3].

Справа про адміністративне правопорушення розглядається Начальником відповідного Управління пенсійного фонду чи його заступником за місцем вчинення правопору-

шення в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Розгляд справи за відсутності цієї особи може відбутися тільки лише якщо є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи, однак від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. Вирішуючи справу про адміністративний проступок посадова особа пенсійного фонду (це начальник відповідного Управління ПФУ або його заступник) перш за все встановлює, чи немає підстав, що виключають провадження по справі. Відповідно до Кодексу про адміністративні правопорушення України [3] такими обставинами є:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу;
- 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також порушення по даному факту кримінальної справи;
- 9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

В процесі розгляду справи посадова особа відповідного Управління ПФУ, яка розглядає адміністративну справу, зобов'язана з'ясувати наступні обставини: чи було вчинено адміністративне правопорушення; чи винна дана особа в його вчиненні; чи підлягає вона адміністративній відповідальності; чи є обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність; а також з'ясувати інші обставини,

що мають значення для правильного вирішення справи.

У свою чергу особа, відносно якої розглядається справа про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення пенсійного законодавства, має право: знайомитися з матеріалами справи; давати пояснення; подавати докази; заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі.

За результати розгляду справи посадова особа пенсійного фонду вносить мотивовану постанову, яка повинна містити: найменування органу (посадової особи), який виніс постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; опис обставин, установлених при розгляді справи; зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення; прийняте по справі рішення. Постанова по справі про адміністративне правопорушення підписується посадовою особою, яка розглянула справу [3].

У своїй постанові посадова особа ПФУ може прийняти одне з наступних рішень:

- 1) про накладання на особу адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

Постанова про накладення штрафу є обов'язковою для виконання особою, щодо якої її винесено, і підлягає виконанню з моменту її винесення. При оскарженні або опротестуванні постанови вона підлягає виконанню після залишення скарги або протесту без задоволення.

Штраф має бути сплачений порушником не пізніше, як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, де порушникові видається

квитанція встановленого зразка, яка є документом суворої фінансової звітності.

Після перерахування суми штрафу порушник зобов'язаний надати квитанцію про його оплату або інший платіжний документ посадовій особі органів Управління пенсійного фонду України, яка вносить відповідну відмітку про виконання постанови (вказує назву платіжного документу, що підтверджує сплату, його дату, номер і суму).

У випадку, коли правопорушник не сплатив штраф у добровільному порядку в строк, зазначений вище, постановою про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення, винесена посадовою особою органу Фонду, є виконавчим документом, і державний виконавець, отримавши вищезазначену постанову, повинен здійснити всі необхідні заходи щодо своєчасного і повного виконання рішення, зазначеного в виконавчому документі, у спосіб і порядок, визначені виконавчим документом.

Суми штрафів, накладених органами Пенсійного фонду України, сплачуються на рахунки відповідних органів Пенсійного фонду України і в подальшому спрямовуються на виплату пенсій.

Отже, підкреслимо, що суттєвих відмінностей порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства від проваджень по інших категоріях адміністративних справ не має. Окрім того, що посадові особи пенсійного фонду наділені повноваженнями не лише по складанню протоколів про адміністративні правопорушення, але й також щодо їх розгляду та накладення за його результатами відповідних адміністративних стягнень. Крім того, Постанова у справі про адміністративне правопорушення, винесена компетентною посадовою особою Управління пенсійного фонду, є виконавчим документом. Ці особливості з одного боку пришвидшують процес розгляду справ про адміністративні правопорушення та

виконання прийнятих у них рішень, оскільки він не потребує посередницького втручання відповідного спеціального органу з вирішення цих справ, зокрема, суду. А з іншого, вони (вказані особливості) вимагають від посадових осіб ПФУ, які вирішують відповідні справи про адміністративні правопорушення, підвищеної уваги до якості їх розгляду (повноти, об'єктивності, неупередженості законності), з тим, щоб не одна невинна особа не була притягнена до відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник: у 2-х т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юрид. думка», 2004– . – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.
2. Административное право Украины : учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. Н. Гарашук и др.] ; под ред. проф. Ю. П. Битяка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Право, 2003. – 576 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
4. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // ВВР України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.
6. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» // ВВР України. – 2011. – № 2-3. – Ст. 11.
7. Указ Президента України «Про Положення про Пенсійний фонд України» : від 06.04.2011 р., № 384/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/384/2011>.
8. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про утворення головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі» : від 27.06.2002 р., № 11-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0581-02>.
9. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про затвердження Положення про управління Пенсійного фонду України районах, містах і районах у містах» : від 30.04.2002 р., № 8-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0442-02>.

Чумак К. О. Порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства / К. О. Чумак // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 754–758 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12hkospz.pdf>

Проаналізовано порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства; охарактеризовано відповідну нормативно-правову базу; визначено особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері пенсійного законодавства.

Чумак К.О. Порядок производства в делах об административных правонарушениях в сфере пенсионного законодательства

Проанализирован порядок производства по делам об административных правонарушениях в сфере пенсионного законодательства; охарактеризовано соответствующую нормативно-правовую базу, определены особенности производства по делам об административных правонарушениях в сфере пенсионного законодательства.

Chumak K.O. The Order of Production in Cases of Administrative Violations in the Field of Pension Legislation

The order of proceedings on administrative violations in the pension legislation analyzed, described relevant regulatory framework, and defines the peculiarities of proceedings on administrative violations in the pension legislation.